

УНІФІКАЦІЯ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Мараховська Т.М., к.е.н., доцент, *Томчук С.В.*, асистент
Вінницького державного аграрного університету

Розглянуто податкову політику країн Європейського Союзу. Запропоновано шляхи реформування податків що регулюють ЗЕД (ПДВ, акцизу, мита), а також податку на прибуток.

Вступ. У березні 1998 р. набрала чинності Угода про партнерство та співробітництво між Європейським співтовариством та Україною, а в 2008 р. наша держава ввійшла до СОТ. Адаптація національного податкового законодавства до правових норм ЄС має особливу значимість і актуальність не лише у зв'язку з входженням України до СОТ, а також для досягнення інших важливих для країни цілей:

- створення стимулу для здійснення економічних реформ, підвищення добробуту населення та сприяння залученню іноземних інвестицій в Україну;
- розвиток зовнішньої торгівлі між Україною та Європейським Союзом, оскільки від податкового регулювання зовнішньоекономічної діяльності напряму залежать обсяги експорту та імпорту товарів, робіт та послуг;
- подальша демократизація суспільних процесів, розбудова основних засад функціонування громадянського суспільства відповідно до європейських стандартів.

Актуальність проблеми. У колах науковців і практиків прийнято декларувати необхідність застосування виважених підходів у запровадженні будь-яких нововведень щодо регламентування економічних відносин та змін податкового законодавства зокрема.

Так, з метою стимулювання підприємницької ініціативи, детінізації економіки та оздоровлення фінансів часто пропонується зниження ставок податків у комплексі зі скороченням податкових пільг, але без прив'язки до зміни економіко-інституційних умов функціонування агентів ринку.

Може видатися, що в умовах наявних макроекономічних і структурно-інституційних бар'єрів розвитку ринкових механізмів регулювання економічних процесів єдино правильним рішенням є відмова від впроваджених сучасних податкових новацій і максимальне спрощення податкових технологій.

Беззаперечною можна вважати актуальним пошуки нових шляхів реформування податкової політики в Україні на основі стратегії включення до євроінтеграційних процесів з урахуванням поточного стану розвитку економіко-інституційного базису, що ми і спробуємо зробити, розпочавши аналіз із короткої характеристики європейського досвіду податкового регулювання розвиненої ринкової економіки.

Результати дослідження. Відчутні кроки зроблені в напрямку гармонізації податкового врегулювання соціально-економічних відносин.

Певних результатів досягнуто в уніфікації непрямого оподаткування загалом та ПДВ зокрема. Країни-учасниці Євросоюзу домовилися про введення обмежень на ставки цього податку в межах своїх територій, впорядкували та узгодили механізми його збору і контролю.

Слід мати на увазі, що оподаткування є основоположною прерогативою фінансової та управлінської діяльності держав-членів ЄС. Досить цікавими є підходи до уніфікації оподаткування в Європейському співтоваристві. Податкову політику, яку практикують у країнах ЄС, можна назвати скоріше скоординованою відповідно до інтересів кожної держави, ніж уніфікованою, але головна перевага її в тому, що вона відповідає інтересам країн-членів. Податкові системи країн з розвинутою ринковою економікою формуються під дією різних економічних, політичних і соціальних умов кожної держави. Великий вплив на них має концепція Зведеної податкової політики Європейського співтовариства, за допомогою якої держави-учасниці ЄС вирішують наступні завдання: заохочення внутрішнього споживання або, навпаки, його обмеження, стимулювання інновацій, інвестицій у загальноєвропейському плані, а також за пріоритетними галузями та регіонами, заохочення експорту, розвиток економічної та соціальної інфраструктури тощо.

Досвід реформ Польщі, Литви, Латвії, Естонії та інших нових країн-учасниць Євросоюзу є також не зовсім придатним для впровадження в Україні, оскільки ринкове трансформування їх економічних систем здебільшого відбувалося одразу після появи перших ознак інфляції, кризових явищ корпоративних і державних фінансів із використанням радикальних методів. Економіка ж України перебувала у стані кризи трохи більше десятиліття і лише в останні роки отримала певні імпульси до економічного зростання

Реформуючи податкову політику, перш за все варто визначитися з оптимальним для економіки України рівнем перерозподілу ВВП. При цьому доцільно керуватися як розрахованим на основі доктрини соціально-економічного розвитку рівнем суспільно необхідних видатків держави, так і можливостями ефективного функціонування підприємницького сектору за певної величини податкового навантаження. У зв'язку з тим, єдино правильним можна вважати формування засад податкової політики, виходячи з максимально можливого використання одночасно фіскального і регульовального потенціалів оподаткування.

Нетипова для розвинутих європейських ринкових економік масштабність неоподатковуваних фінансово-господарських операцій (тіньовий сектор в Україні становить близько 47% ВВП, в той час як найбільшу тінізацію економічних відносин серед розвинутих європейських країн зафіксовано в Іспанії, Італії, Греції та Бельгії на рівні 16, 20, 27 та 28% ВВП відповідно) зумовлює визначення одним з основних відправних моментів економічних перетворень боротьбу з податковими правопорушеннями. При цьому силові методи, за допомогою заходів для підвищення якості роботи контролюючих органів у комплексі з проведенням антикорупційних розслідувань, мають поєднуватися з використанням важелів економічного впливу. Досягти значних успіхів у скороченні меж тіньового сектору можливо лише після створення

максимально доцільних сприятливих умов господарювання в межах реальної економіки та реформування політики видатків держави. Крім того, прискорити вирішення проблеми ухилення від оподаткування можна за допомогою спрощення та систематизації податкового законодавства, максимальної автоматизації процесів адміністрування податків і податкових платежів, а також заходів у рамках виховання фіскальної свідомості нації.

Зміни в структурі оподаткування мають відбуватися на засадах збереження основних, законодавчо встановлених в Україні та добре зарекомендованих податків [1].

За допомогою податків на споживання можна ефективно контролювати витрати в рамках економіки загалом, що визначає їх як стабільне джерело доходів держави. І хоча практика справляння ПДВ, зокрема, не може служити підтвердженням сказаного, ми вважаємо, що альтернативи йому існувати не може. Так, по-перше, ПДВ – найдосконаліша форма універсальних акцизів. По-друге, цей податок нині перетворився на невід'ємний атрибут сучасного європейського оподаткування. Наявність у складі національної податкової системи ПДВ є однією з умов членства у Євросоюзі. Тобто якщо питання про своєчасність і оптимальність форми запровадження ПДВ в Україні ще можна віднести до дискусійних, то думки з приводу необхідності його заміни після більш як десятирічного функціонування простим в адмініструванні архаїчним податком з обороту є апріорі хибними.

На відміну від країн Євросоюзу, де специфічні акцизи відіграють доволі вагому роль як джерело доходів бюджетів, надходження від акцизного збору в Україні завжди були в 2,5–4 рази меншими, ніж ПДВ. І хоча з року в рік це співвідношення поступово зменшується, можливості використання акцизного оподаткування як інструменту перерозподілу ВВП залишаються все ще дуже обмеженими.

Митно-тарифну політику в Україні нині, всупереч побажанням євроспільноти, варто розвивати у двох напрямках: економічно доцільного використання ввізного мита з метою захисту національного виробника та запровадження практики обмеження сировинно спрямованого експорту, що є особливо актуальним для галузі АПК. Нагального вирішення потребує і проблема запровадження ефективного митного контролю. Вживання таких заходів у рамках виважено сформованої доктрини соціально-економічного розвитку України сприятиме зміцненню позицій національних виробництв зі значною часткою доданої вартості у структурі ціни виробленої ними продукції, що, в подальшому, нівелюватиме негативні та посилюватиме позитивні наслідки здобуття членства у СОТ, а також дасть змогу забезпечити зростання потенціалу фіску вже у найближчій перспективі. Згодом, звичайно, такий протекціонізм потребуватиме заміни його лібералізацією зовнішньоторговельних зв'язків [2].

Особливо виважених підходів вимагає трансформування прибуткового оподаткування підприємств. При цьому знову ж таки не зовсім придатним для України можна вважати наслідування панівних для країн із розвинутою

ринковою економікою тенденцій до оподаткування прибутку на основі поєднання низьких податкових ставок і поміркованої системи податкових пільг.

Характерною ознакою розвитку економіки України є наявність багатьох суб'єктів господарювання, що неефективно функціонують, у виробничих процесах яких використовується морально застаріле та фізично зношене устаткування, а також екологічно шкідливі технології. Донині не поодинокими є випадки виробництва неконкурентоспроможної навіть на внутрішньому ринку продукції, яка знаходить збут лише в рамках державного сектору. Не викликає сумніву, що заохочувати активізацію економічної діяльності таких агентів ринку загальнодержавним зниженням податкового навантаження сенсу немає. Для них і мінімальна ставка як податку на прибуток, так і інших податків та податкових платежів, буде високою. Тому одним з основних відправних моментів економічних реформ в Україні має стати «ліквідація» цього так званого некро-сектора економіки, в тому числі за допомогою (якщо доцільно) державного фінансування технічного переозброєння окремих підприємств [3].

Податкове стимулювання малого бізнесу набуло неабиякого поширення у світі завдяки здатності розширення сектору малих підприємств позитивно впливати на вирішення проблеми зайнятості. Причому різноманітні пільгові режими оподаткування цієї категорії суб'єктів господарювання є невід'ємною складовою сучасних податкових систем навіть у країнах із розвинутою ринковою економікою. В Україні також було запроваджено спрощені технології оподаткування малого бізнесу. Проте їх функціонування нині пов'язують не стільки з позитивним вирішенням макроекономічних завдань, скільки з масовими зловживаннями і фіскальними втратами. Висновки очевидні – реформування пільгового оподаткування суб'єктів малого підприємництва необхідно проводити на засадах створення сприятливих умов не для ухилення від сплати податків, а для ефективного ведення (із розширенням у перспективі) господарської діяльності.

Нагальної оптимізації потребує оподаткування місцевими податками і зборами. Його структурне вдосконалення нині пов'язують як зі скасуванням обов'язкових платежів, витрати на адміністрування яких перевищують власні надходження, так і з поступовим наближенням до європейських гармонізованих зразків.

Як вже було відзначено, доволі високі ставки відрахувань до державних цільових фондів нині також не сприяють активізації господарської діяльності підприємницького сектору. Необхідність включати у собівартість продукції значні нарахування на фонд оплати праці часто змушує підприємства функціонувати на межі збитковості, що, природно, не може не накладати негативних відбитків на процеси зміцнення їх економічного потенціалу та інвестування в рамках держави загалом.

Каменем спотикання у сфері уніфікації податкової політики в контексті Європейської інтеграції є відсутність у нашому суспільстві однастайності в сприйнятті євроінтеграційних процесів і недостатнє усвідомлення необхідності та незворотності цього процесу. Окремі політичні кола нашого суспільства

відкидають саму ідею інтеграції України з ЄС лише на тій підставі, що доцільніше розвивати співробітництво в однорідному соціально-економічному середовищі, тобто в рамках СНД [4].

Робота з приведення національного податкового законодавства у відповідність до європейських стандартів набуває сьогодні загальнодержавної ваги. Над цим аспектом державотворення необхідно працювати всім разом і необхідно здійснювати скоординовану діяльність як виконавчої, так і законодавчої влади із залученням усіх провідних українських фахівців та науковців.

Висновки. Наведені вище рекомендації формування ефективної податкової політики в Україні на засадах створення оптимальної податкової інфраструктури, забезпечення сталого економічного зростання в межах визначеної доктрини соціально-економічного розвитку, а також поступової гармонізації регламентування та регулювання оподаткування відповідно до стратегії євроінтеграції, звичайно, потребують подальших досліджень щодо пошуку конкретних форм, методів і технологій реалізації.

Об'єктивною є необхідність проведення ґрунтовного аналізу можливих наслідків їх впровадження в розрізі всіх учасників податкових відносин із використанням економіко-математичного моделювання і комп'ютерної обробки інформації та, звичайно, врахуванням російського досвіду трансформацій оподаткування. Адже останній може стати як одним з аргументів на користь окремих прогресивних нововведень, так і застереженням від прийняття вже або ще не адекватних до соціально-економічних та суспільно-політичних умов України податкових рішень [5].

Література:

1. Бобоев М.Р., Мамбетов Н.Т., Тютюрюков Н.Н. Налоговые системы зарубежных стран: Содружество Независимых Государств. Учебное пособие. – М.: Гелиос АРВ, 2002. – 624 с.
2. Бодюк А.В. Податкова політика: шляхи її реалізації // Фінанси України. – 2002. – № 2.
3. Дадалко В.А., Румянцева Е.Е., Демчук Н.Н. Налогообложение в системе международных экономических отношений. Учебное пособие // Под ред. В.А. Дадалко. – Мн.: Армита-Маркетинг, Менеджмент, 2000. – 359 с.
4. Економічної інтеграції України в Європейський Союз // Вісник ТАНГ. Спец. Випуск. Збірник текстів виступів міжнародної наукової конференції „Проблеми економічної інтеграції України в Європейський Союз: глобалізація і нова економіка – наслідки для Європи і України”. – Ялта-Форос, 2002. – с.80-84.
5. Крисоватий А.І., Кощук Т.В. Діалектика трансформації податкової політики України в контексті європейської інтеграції. // Журнал європейської економіки. Т.4 (№2). – 2005. – с. 185–202.